

แนวทางการสร้างการเรียนรู้สาธารณะที่มีประสิทธิภาพ ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง เพื่อการพัฒนาพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน

ณัฐนิช รักขติวงศ์* เกรียงไกร สิงห์แก้ว^{2*}

วรรณิษา ชัดชุมศรี* สุวลี พุทอง^{4*}

ปวีณา งามประภาส^{5*} นันทวัฒน์ ไชยมงคล^{6*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินงานด้านการเรียนรู้สาธารณะ ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปางในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้สาธารณะ ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้สาธารณะที่มีประสิทธิภาพ สำหรับศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปางให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่บริการทั้ง 8 จังหวัด การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 150 คน และวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เกษตรกรจำนวน 40 คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สาธารณะปัจจุบัน บางส่วนยังไม่ครอบคลุมเนื้อหาตรงกับความต้องการของประชาชน ขาดการบูรณาการองค์ความรู้ด้านเกษตรสมัยใหม่ เกษตรอินทรีย์ รวมถึงช่องทางการสื่อสาร หรือการประชาสัมพันธ์การเรียนรู้ด้านอาชีพ 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงต่อการจัดการเรียนรู้สาธารณะ ได้แก่ ความเกี่ยวข้องของเนื้อหา กับอาชีพและชีวิตจริงของผู้เรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบกิจกรรม ศักยภาพของวิทยากรและผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ ขาดการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ขาดรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 3) แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้สาธารณะที่มีประสิทธิภาพได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สาธารณะในเรื่อง การทำนาอินทรีย์ โดยใช้แนวทางเรียนรู้ ในพื้นที่จริง รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่ให้เกษตรกรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเองมากขึ้น ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีง่าย ๆ เช่น คลิปปิดิโอ และ LINE กลุ่ม เพื่อสื่อสารการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ: การเรียนรู้สาธารณะ, เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม, เรียนรู้ตลอดชีวิต

¹ ดร., นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง,

Email: chemman55@gmail.com

² ผู้อำนวยการกลุ่มงานวิจัยและพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่, ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง

³ นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ, ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง

⁴ นักทรัพยากรบุคคล, ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง

⁵ ผศ., อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

⁶ แกนนำคณานักวิจัยชุมชน

Guidelines for Enhancing Effective Public Learning at the Community Development Learning Center, Lampang

Nuttanit Ruccatiwong^{1*} Kriengkai Singkaew^{2*}

Wannisa Khudchumsri^{3*} Suwalee Futhong^{4*}

Paweena Ngamprapasom^{5*} and Nantawat Chaimongkon⁶

Abstract

This study aims to (1) examine the current situation and problems of public learning activities at the Community Development Learning Center, Lampang; (2) analyze factors affecting their effectiveness; and (3) propose practical development guidelines. Using a mixed-methods approach—quantitative data from 150 respondents and participatory action research (PAR) involving 40 farmers—the study found that learning activities lacked alignment with public needs, particularly in modern agriculture, organic practices, and communication and outreach. Success factors included relevant content, community involvement, and skilled facilitators, while barriers involved inconsistency and limited learning flexibility. Suggested improvements included organic rice farming curricula, hands-on and peer learning, and simple tech tools such as short videos and LINE for ongoing engagement.

Keywords: Public Learning, Participatory Learning, Lifelong Learning

¹ Dr., Senior Community Development Officer, Community Development Learning Center Lampang,
Email: chermman55@gmail.com

² Director of the Division of Community Research and Area-Based Development, Community
Development Learning Center Lampang,

³ Human resource officer, Community Development Learning Center Lampang

⁴ Human resource officer, Community Development Learning Center Lampang

⁵ Asst. Prof. Lampang Rajabhat University, Email: nookkynich@gmail.com

⁶ Community researcher

บทนำ

การเรียนรู้สาธารณะ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนทั่วไปนั้น สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และพัฒนาอาชีพได้อย่างไม่จำกัด โดยเฉพาะในบริบทของสังคมฐานราก การส่งเสริมการเรียนรู้สาธารณะจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน (วิจารณ์ พานิช, 2565)

เขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน พะเยา เชียงราย มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาธารณะที่หลากหลาย ทั้งแบบห้องเรียน แบบฝึกปฏิบัติ แบบออนไลน์ และแบบผสมผสาน แต่ยังพบปัญหาว่าต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายอย่าง อาทิ การไม่สอดคล้องกับบริบทความต้องการของประชาชนกลุ่มเฉพาะ ความไม่ต่อเนื่องของกิจกรรม ตลอดจนขาดรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับวิถีชีวิตของเกษตรกรและประชาชนในพื้นที่

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง ในฐานะหน่วยงานของกรมการพัฒนาชุมชน มีภารกิจในการพัฒนาคนและชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ผ่านกระบวนการฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้ และการสร้างต้นแบบการเรียนรู้ในระดับพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ต้องเชื่อมโยงกับบริบทในแต่ละพื้นที่ควบคู่กับการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดแค่ในห้องเรียน ที่สอดคล้องกับนิธิพันธ์ วิประเวช (2563) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการเรียนรู้ในระดับชุมชนจำเป็นต้องอาศัยกลไกการจัดการความรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทของแต่ละท้องถิ่น รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิผลและมีความยั่งยืน สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และอาชีพของคนในพื้นที่ ในขณะที่องค์การสหประชาชาติได้เน้นย้ำความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs ข้อ 4) นั่นคือการจัดการเรียนรู้ในระดับพื้นที่ ควรออกแบบให้ตอบสนองทั้งด้านอาชีพ คุณภาพชีวิต และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (UNESCO, 2016)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงมีความสำคัญในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของการเรียนรู้สาธารณะรวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน และเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้สาธารณะที่มีประสิทธิภาพ อันจะเป็นต้นแบบที่ส่งผลให้การเรียนรู้สาธารณะ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่เขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินงานด้านการเรียนรู้สาธารณะของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปางในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้สาธารณะของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้สาธารณะที่มีประสิทธิภาพ สำหรับศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปางให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่บริการทั้ง 8 จังหวัด

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและความหมายของการเรียนรู้สาธารณะ (Public Learning)

การเรียนรู้สาธารณะ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เปิดหรือในบริบทของชุมชน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน อาชีพ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะระบบการศึกษารูปแบบทางการหรือในห้องเรียน แต่ครอบคลุมการเรียนรู้ในระบบนอกระบบ (non-formal) และการเรียนรู้นอกระบบ (informal learning) ด้วย (วิจารณ์ พานิช, 2565) ซึ่งการเรียนรู้สาธารณะนั้นเน้นการเรียนรู้โดยประชาชน เพื่อประชาชน และจากประชาชน เป็นหลัก โดยอาศัยบริบทของชุมชนเป็นพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้ ในรูปแบบกิจกรรม เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากแหล่งต้นแบบในท้องถิ่น อาทิ ปรากฏชุมชน กลุ่มอาชีพ ซึ่งช่วยให้คนในชุมชนได้พัฒนาทักษะและแนวคิดที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง (นิธิพันธ์ วิประเวช, 2563)

สอดคล้องกับแนวคิดของ กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์ (2565) ในการออกแบบการเรียนรู้บนพื้นฐานชุมชน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแท้จริง และ Ellen Boeren (2021) ที่กล่าวถึง การเรียนรู้ในบริบทของผู้ใหญ่และชุมชนต้องออกแบบให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริง โดยเน้นการมีส่วนร่วม ความยืดหยุ่น และเนื้อหาที่ตอบสนองอาชีพและบริบทเฉพาะกลุ่ม โดยองค์การยูเนสโก ได้ส่งเสริมแนวคิด การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเป้าหมายการศึกษาที่ยั่งยืน (UNESCO, 2016) มีการสร้างระบบการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่ายและมีความยืดหยุ่น ทุกคนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ในชุมชนหรือผ่านเทคโนโลยี แพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่เข้าถึงได้ง่าย จะส่งผลในการลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาและส่งเสริมศักยภาพของประชาชนในทุกช่วงวัย

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้สาธารณะเป็นกลไกที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน โดยต้องมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้

ที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น มีความยืดหยุ่น เปิดกว้าง และเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง

2. แนวคิดด้านการจัดการเรียนรู้ในระดับชุมชนและการพัฒนาทุนมนุษย์

การจัดการเรียนรู้ในระดับชุมชน เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ โดยใช้บริบททางสังคม วัฒนธรรม และอาชีพของชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญ และไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียน แต่เกิดขึ้นได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงการประกอบอาชีพ โดยการเรียนรู้สามารถเกิดจากประสบการณ์

การจัดการเรียนรู้ในระดับชุมชนนี้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดด้านทุนมนุษย์ ซึ่งหมายถึงความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของตัวบุคคล ที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคม การพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตประกอบอาชีพ และสร้างนวัตกรรมในบริบทของตนเองได้ (อรุณเดช มาร์ตัน, 2565) สอดคล้องกับ อัญญาณีย์ เกตุพันธุ์ และคณะ (2567) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของทุนมนุษย์ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า ทักษะด้านอาชีพและความรู้เชิงเทคนิคมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการทำงานในชุมชน และปัจจัยสำคัญที่ส่งผลคือ การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนในท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้ในระดับชุมชนและการพัฒนาทุนมนุษย์เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและต้องทำควบคู่กัน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมใช้ศักยภาพตนเอง และเรียนรู้จากสถานการณ์จริงหรือการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ในตัวเองอย่างเป็นลำดับ ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและชุมชน

3. แนวคิดด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้

ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ คือ ระดับที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจในการเรียนรู้ มีส่วนร่วม และนำความรู้ไปใช้ได้จริง โดยปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้นั้นสามารถจำแนกได้เป็นหลายด้าน ซึ่งต้องพิจารณาอย่างสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน กลุ่มเป้าหมาย และพื้นที่ ซึ่งตามแนวคิดของ Gagné (1985) ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบการเรียนรู้ ได้เสนอว่า ความมีประสิทธิภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ ประกอบด้วย ความพร้อมของผู้เรียน แรงจูงใจในการเรียน เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน และการให้โอกาสในการฝึกปฏิบัติ ทั้งหมดนี้ล้วนส่งผลต่อความสามารถในการจดจำและประยุกต์ใช้

ในบริบทของการเรียนรู้ในชุมชน นิธิพันธ์ วิประเวช (2563) ชี้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ความเกี่ยวข้องของเนื้อหา

กับชีวิตประจำวันหรืออาชีพของผู้เรียน รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม เช่น เวทีแลกเปลี่ยน การฝึกปฏิบัติจริง ความสามารถของผู้นำชุมชนหรือวิทยากร ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน ไปจนถึงการประเมินผล

สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Boeren, E. (2021) ที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพต้องมีการพิจารณาถึงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และความเหลื่อมล้ำ ของผู้เรียน โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบาง อาทิ เกษตรกร ผู้สูงอายุ หรือแรงงานในชนบท ซึ่งต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย ยืดหยุ่น และเปิดโอกาสให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

กล่าวโดยสรุป ในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณา องค์ประกอบหลายด้าน ทั้งด้านเนื้อหา วิธีการถ่ายทอดความรู้ ผู้เรียน และบริบทของพื้นที่ ซึ่งหากสามารถมีวิธีในการบูรณาการปัจจัยเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม จะส่งผลให้การเรียนรู้ เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน

4. แนวคิดด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียมกัน ในการร่วมกันค้นหาความรู้ แก้ไขปัญหา และหาแนวทางพัฒนาที่มีความเหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยมีลักษณะสำคัญ คือ การได้ลงมือปฏิบัติ และ การสะท้อนกลับอย่างต่อเนื่อง (Kemmis & McTaggart, 1988)

แสดงให้เห็นถึง PAR มีกระบวนการสำคัญเพิ่มจากวิธีการวิจัยทั่วไป ที่ผู้เข้าร่วมไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มตัวอย่าง แต่เป็นผู้วิจัยร่วม ที่มีบทบาทในการร่วมค้นหาปัญหา มีการตั้งคำถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ออกแบบวิธีการ ติดตามผล และสังเคราะห์ แนวทางสู่การพัฒนาให้ดีขึ้นร่วมกัน ซึ่งในระดับชุมชน แนวทางนี้ช่วยสร้างความเข้าใจ ที่ลึกซึ้ง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นผลและมีความยั่งยืนในทางปฏิบัติ

สอดคล้องกับ Wadsworth (1998) ที่กล่าวว่างานวิจัย PAR เป็นกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกัน (collaborative learning) ที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในระดับปัจเจก และโครงสร้าง ซึ่งเหมาะกับงานที่เน้นในการพัฒนาชุมชน เพราะมีความเชื่อมโยงระหว่าง ความรู้ กับ การเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ลงลึกในประสบการณ์ของผู้คนจริง ๆ

เช่นเดียวกับ งานวิจัยของ ณัฐธิดา อ่อนน้อม (2565) ที่ทำการศึกษาวิจัย PAR ในบริบทของศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ โดยพบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในการออกแบบกิจกรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและการยอมรับในวงกว้าง

มากกว่าการถ่ายทอดแบบบนลงล่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อใช้วิธีในการดำเนินเวทีในชุมชน และการลงพื้นที่จริง

ทั้งหมดแสดงถึงการวิจัย PAR เป็นกระบวนการวิจัยที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะกรณีของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชน ที่ต้องการสร้างแนวทางที่นำไปใช้ได้จริง ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกขั้นตอน

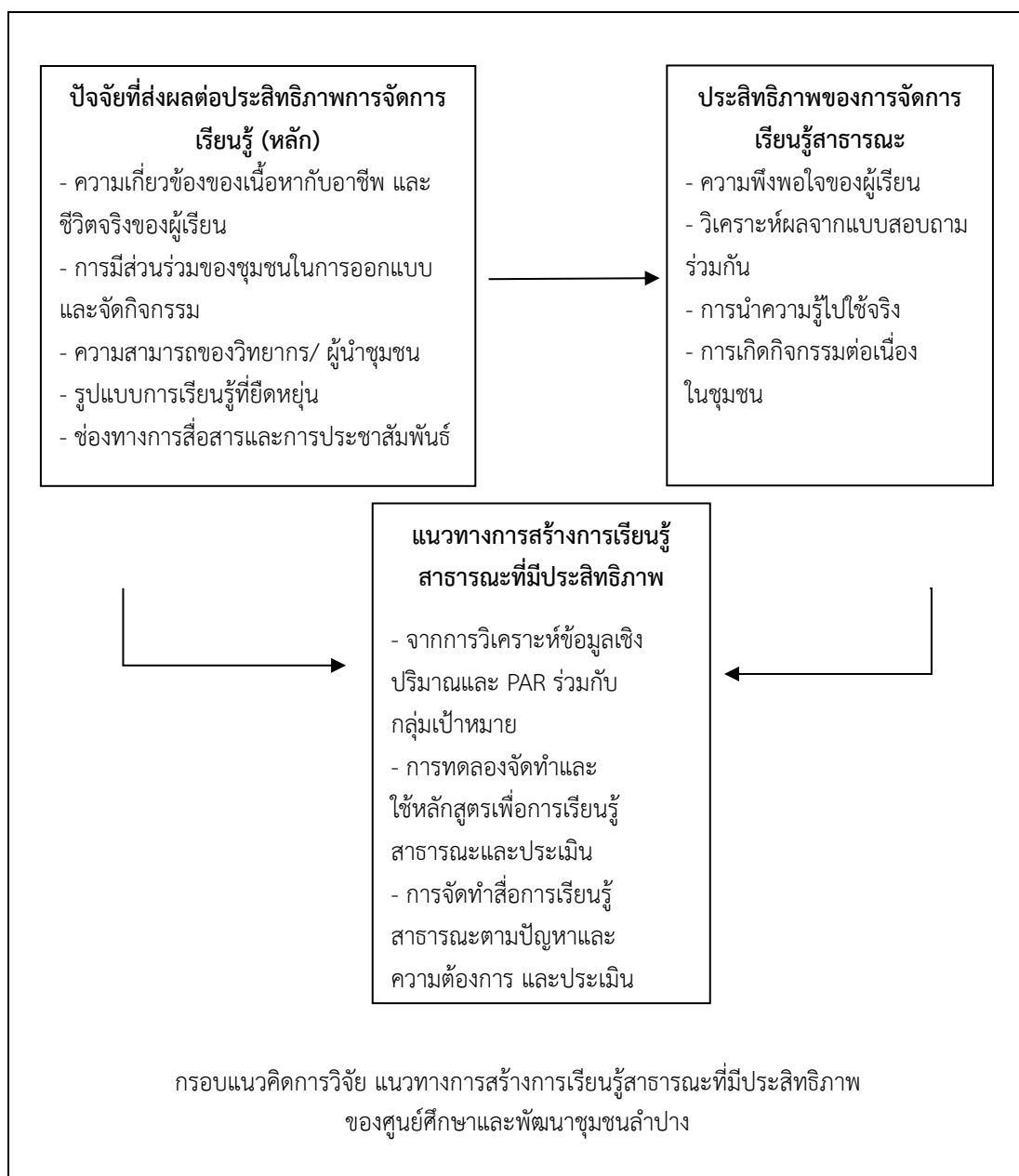
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 ธนัตถ์ เล็กบรรจง และคณะ (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนของชุมชนนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ผ่านวิธีการสำคัญ คือ การวินิจฉัย ปฏิบัติ วัตถุประสงค์ และมีการสะท้อนผล โดยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปสู่การสร้างรูปแบบ นาหมื่นศรีโมเดล ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการตอบโจทยในอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ที่ชาวบ้านได้ร่วมกิจกรรมในการเรียนรู้แบบกลุ่มของชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาจริงตามวัตถุประสงค์

5.2 มนูญญา ปิ่นพิทักษ์ (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการสร้างมาตรการในการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในท้องถิ่น ในการใช้ PAR ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผ่านการสนทนากลุ่มและทำกิจกรรมสาธารณะร่วมกัน โดยพบว่า สามารถช่วยสร้างความเข้าใจในประเด็นสิทธิและนำไปสู่การกำหนดมาตรการระดับชุมชน จึงแสดงให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีผลต่อทัศนคติและการเคลื่อนไหวในชุมชน

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แสดงถึง การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เชิงเปลี่ยนแปลงเพราะเป็นการผสมผสานความรู้ในท้องถิ่นกับความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดจากการร่วมคิด ร่วมทำ ไปสู่ต้นแบบหรือมาตรการที่สามารถตอบโจทยในการจัดการปัญหา หรือ ต่อยอดพัฒนา ด้วยการยอมรับจากชุมชนในการร่วมลงมือทำไปด้วยกัน

ทั้งนี้ จากทฤษฎีและแนวคิดที่ผู้วิจัยได้นำเสนอดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินงานด้านการเรียนรู้สาธารณะ

ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรม ในเขตพื้นที่บริการของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง ครอบคลุม 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา น่าน แพร่ และแม่ฮ่องสอน โดยมีผู้เข้าอบรมทั้งหมดประมาณ 300 คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ของ Krejcie และ Morgan (1970) ซึ่งระบุว่ากรณีที่ประชากรไม่เกิน 300 คน สามารถใช้กลุ่มตัวอย่างขนาด 150 คนได้อย่างเพียงพอในการวิเคราะห์ทางสถิติ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยกำหนดให้ แต่ละจังหวัดเป็นหนึ่งชั้นรวมทั้งหมด 8 ชั้น จากนั้นทำการสุ่มเกษตรกรจากแต่ละจังหวัด ในจำนวนที่เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน (จังหวัดละ 18–19 คน) เพื่อให้มีตัวแทนจาก 8 จังหวัด อย่างเท่าเทียม และสามารถเปรียบเทียบข้อมูลข้ามพื้นที่ได้ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนนำเครื่องมือไปใช้จริง มีการตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ให้ค่าความเชื่อมั่นของแต่ละด้านอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ($\alpha \geq 0.70$) และได้มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าดัชนีความตรง (IOC) โดยนำแบบสอบถามไปให้ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้าน การจัดการเรียนรู้ในชุมชน การวิจัยทางการศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์ในบริบทเกษตรกรรม ทำการประเมินความสอดคล้อง ระหว่างแต่ละข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป ถือว่ายอมรับได้และสามารถนำไปใช้จริง โดยผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างร่วมกับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยระยะที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้สาธารณะ

ในระยะนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่เก็บจากกลุ่มตัวอย่าง ในระยะที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้สาธารณะ โดยนำข้อมูล

จากระยะที่ 1 วิเคราะห์เพิ่มเติมด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน เพื่อวัดความสัมพันธ์ระหว่าง 5 ปัจจัยหลักกับระดับประสิทธิภาพของการเรียนรู้ (กำหนดนัยสำคัญที่ $p < .05$)

การวิจัยระยะที่ 3 การพัฒนาและทดลองแนวทางการเรียนรู้สาธารณะที่มีประสิทธิภาพ ระยะนี้เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) พัฒนาและทดลองแนวทางการเรียนรู้สาธารณะที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผ่านเวทีประชาคมและการประชุมกลุ่มย่อย ออกแบบหลักสูตรด้านการทำนาอินทรีย์และเทคโนโลยีเกษตร ดำเนินกิจกรรมทดลอง 2 ครั้งในลำปางและเชียงใหม่ พร้อมจัดทำสื่อวิดีโอ 2 ชุดเผยแพร่ผ่าน YouTube เพื่อเสริมการเรียนรู้ทั้งแบบ on-site และ online

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินงานด้านการเรียนรู้สาธารณะ ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาธารณะปัจจุบัน มีปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ คือ ช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์การเรียนรู้ด้านอาชีพ รวมทั้งรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ในการศึกษาระดับความคิดเห็นด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบสอบถาม ใช้เกณฑ์การประเมินตามระดับค่าเฉลี่ย 5 ระดับ โดยมีการกำหนดช่วงคะแนนตามแนวทางของ สุนีย์ สินธุเดชะ (2545) และ ศูนย์บริการวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (2560)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้สาธารณะ แบบสอบถามฉบับนี้ประกอบด้วย 6 ด้านหลัก รวม 18 ข้อ โดยแต่ละด้านมีจำนวน 3 ข้อคำถามผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วย Cronbach's Alpha เพื่อหาความสอดคล้องภายในที่น่าเชื่อถือ โดยได้มีการนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้นจำนวน 30 คน ซึ่งเข้ารับการอบรมหลักสูตรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย แสดงรายละเอียด ดังตาราง

ตารางที่ 1 ตารางแสดงค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) และ Corrected Item-Total Correlation

ตัวแปรหลัก	จำนวนข้อ คำถาม	Cronbach's Alpha	Corrected Item Total Correlation
1. ความเกี่ยวข้องของเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพ และชีวิตจริงของผู้เรียน	3	0.84	.71,.76,.69
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบและจัดกิจกรรม	3	0.87	.75,.80,.78
3. ความสามารถของวิทยากรหรือผู้นำชุมชน	3	0.82	.68,.70,.72
4. รูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น	3	0.78	.61,.65,.60
5. ช่องทางการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์	3	0.81	.66,.70,.67
6. ประสิทธิภาพของการเรียนรู้สาธารณะตามการรับรู้ของผู้เข้าร่วม (Y)	3	0.88	.80,.82,.79

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้

(n=150)

ตัวแปรหลัก	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับ ความคิดเห็น
1. ความเกี่ยวข้องของเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพ และชีวิตจริงของผู้เรียน	4.06	0.67	มาก
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบและจัดกิจกรรม	3.91	0.76	มาก
3. ความสามารถของวิทยากรหรือผู้นำชุมชน	4.13	0.81	มาก
4. รูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น	3.78	0.79	มาก
5. ช่องทางการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์	3.86	0.74	มาก
6. ประสิทธิภาพของการเรียนรู้สาธารณะตามการรับรู้ของผู้เข้าร่วม (Y)	3.82	0.87	มาก

จากตารางแสดงถึง ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 150 คน แสดงความคิดเห็นในประเด็นความสามารถของวิทยากรหรือผู้นำชุมชน มีระดับสูงสุด ค่าเฉลี่ย 4.13 รองลงมา คือ ประเด็น ความเกี่ยวข้องของเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพ และชีวิตจริงของผู้เรียน ค่าเฉลี่ย 4.06

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้สาธารณะ ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และเชิงอนุมาน ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร คือสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแต่ละด้านกับระดับประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ Pearson's Correlation ด้วยโปรแกรม SPSS

ตัวแปรหลัก	ประสิทธิผลของ การจัดการเรียนรู้ สาธารณะ (Y)	Pearson Correlation (r)	Sig. (2-tailed)	N
1. X1: ความเกี่ยวข้องของเนื้อหา	วิเคราะห์กับ Y	.640**	.000	150
2. X2: การมีส่วนร่วมของชุมชน	วิเคราะห์กับ Y	.590**	.003	150
3. X3: ความสามารถของวิทยากร	วิเคราะห์กับ Y	.710**	.000	150
4. X4: รูปแบบการเรียนรู้ยืดหยุ่น	วิเคราะห์กับ Y	.520*	.018	150
5. X5: ช่องทางการสื่อสาร	วิเคราะห์กับ Y	.570**	.007	150

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในระดับสูงสุด คือ “ความสามารถของวิทยากรหรือผู้นำชุมชน” ($r = .71, p < .001$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากผู้ถ่ายทอดความรู้มีศักยภาพในการถ่ายทอดเนื้อหาและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ จะสามารถส่งเสริมผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนได้อย่างชัดเจน ในขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ อาทิ ความเกี่ยวข้องของเนื้อหากับชีวิตประจำวันหรืออาชีพผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชน ก็มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ โดยสะท้อนถึงความสำคัญของการออกแบบกิจกรรมให้ตอบสนองต่อบริบทจริงของชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากกลุ่มเป้าหมาย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้อาสาสมัครที่มีประสิทธิภาพ ควรเน้นการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องและให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีความเกี่ยวข้องในด้านอาชีพและวิถีชีวิต ในการสามารถเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติจริง โดยจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และผลการดำเนินงานในเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการจัดกิจกรรมฝึกอบรมตามหลักสูตร “ปลูกข้าวอินทรีย์ ไร้สารเคมี วิถีล้านนา” จึงร่วมกันจัดทำสื่อการเรียนรู้สาธารณะออนไลน์เผยแพร่ และใช้ร่วมกับการฝึกอบรมในห้องเรียน โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพด้านเกษตรกรรมและการทำปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนจำนวน 2 ชุดความรู้ ได้แก่

1) การคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว

<https://www.youtube.com/watch?v=WXXU2DUFw4>

2) การทำวัสดุปลูก ไมคอร์ไรซา

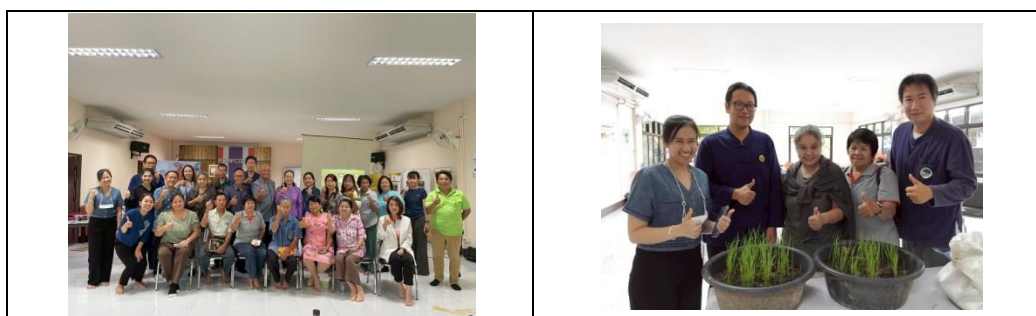
<https://youtu.be/yT-FiqcmG1E>

โดยมีการทำแบบทดสอบ ก่อน-หลัง การอบรมจำนวน 10 ข้อ ที่ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 40 คน พบว่ามีผู้ที่มีคะแนนหลังอบรมเพิ่มขึ้นจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 82.50 และผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ประเมินความรู้ความเข้าใจตนเองหลังจบกิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 4 ความรู้ความเข้าใจหลังเข้ารับการฝึกอบรม

(n=40)

ประเด็นด้านความรู้ความเข้าใจหลังร่วมกิจกรรม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน	ระดับ
	($\bar{x}$)	มาตรฐาน (S.D)	ความเข้าใจ
1. หลักการพื้นฐานของการวิเคราะห์ดินในระบบเกษตรอินทรีย์	3.95	0.75	มาก
2. การเก็บตัวอย่างดินเพื่อส่งตรวจ	4.05	0.81	มาก
3. การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่	4.12	0.72	มาก
4. การเตรียมแปลงและปลูกข้าวอินทรีย์	4.15	0.66	มาก
5. การดูแลรักษานาข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี	4.08	0.69	มาก
6. การทำวัสดุปลูกจากอินทรีย์วัตถุในท้องถิ่น	3.95	0.68	มาก
7. บทบาทของเชื้อไมคอร์ไรซาในการช่วยพืชดูดซึมสารอาหาร	4.4	0.67	มากที่สุด
8. วิธีเพาะเลี้ยงหรือเพิ่มจำนวนเชื้อไมคอร์ไรซาด้วยตนเอง	3.92	0.69	มาก
9. กระบวนการแปรรูปข้าวอินทรีย์ เช่น การสี การอบ การบรรจุ	3.95	0.68	มาก
10. ความสำคัญของการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อเพิ่มรายได้	4.18	0.78	มาก

ชุดภาพประกอบที่ 1 การจัดกิจกรรมการสร้างการเรียนรู้สาธารณะ ในการทดลองหลักสูตร “ปลูกข้าวอินทรีย์ ไร่นาสวนผสม วิถีล้านนา” และจัดทำสื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกับปราชญ์ชุมชนและนำไปใช้ในการฝึกอบรม

การอภิปรายผล

1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินงานด้านการเรียนรู้สาธารณะ ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปางในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน

จากผลการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาธารณะของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปางในพื้นที่บริการ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะด้านการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชน ได้แก่ ด้านอาชีพการเกษตรอินทรีย์ การแปรรูปผลผลิต รวมทั้งองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่าช่องทางการสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมยังมีข้อจำกัด ขาดความยืดหยุ่นและต่อเนื่อง และไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอย่างเพียงพอ หากสามารถจัดการปัญหาเหล่านี้ได้ จะส่งผลให้การจัดกิจกรรมด้านการเรียนรู้สาธารณะมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ พรพิมล และคณะ (2563) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับชุมชนมักประสบปัญหาด้านความชัดเจนของเนื้อหา และขาดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากคนในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนไม่รู้สึกรับเป็นเจ้าของการเรียนรู้ รวมทั้งขาดความต่อเนื่องในการเข้าร่วมกิจกรรม และงานวิจัยของ ธรรมวัฒน์ และคณะ (2564) ที่ระบุว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเรียนรู้ในชุมชนประสบความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น การใช้ช่องทางสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และการนำองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงมาใช้ และแนวคิดของ Gagné (1985) ที่แสดงความสำคัญของแรงจูงใจในการเรียน เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน และการให้โอกาสในการฝึกปฏิบัติ

ดังนั้น การพัฒนาการเรียนรู้สาธารณะจึงควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ต้นทาง การคัดเลือกเนื้อหาให้สัมพันธ์กับอาชีพจริง ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารอย่างเหมาะสม เพื่อขยายผลสู่ประชาชนในวงกว้าง

2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้สาธารณะของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติสหสัมพันธ์เพียร์สัน พบว่า ปัจจัยหลักทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความเกี่ยวข้องของเนื้อหากับอาชีพและชีวิตจริงของผู้เรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบกิจกรรม ความสามารถของวิทยากรหรือนำชุมชน รูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และช่องทางการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้สาธารณะ โดยเฉพาะปัจจัยด้าน “ความสามารถของวิทยากรหรือนำชุมชน” และ “ความเกี่ยวข้องของเนื้อหากับอาชีพและชีวิตจริงของผู้เรียน” ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงที่สุดตามลำดับ

ผลการศึกษาี้ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรมวัฒน์ และคณะ (2564) ที่ชี้ว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในระดับชุมชน ต้องยึดโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทซึ่งการเรียนรู้มักสัมพันธ์กับอาชีพและวัฒนธรรมท้องถิ่น และเน้นว่า “ชุมชนต้องรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม” ซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมที่มีความยั่งยืน รวมทั้ง Boeren, E. (2021) ที่กล่าวถึงการออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีการพิจารณาถึงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และความเหลื่อมล้ำของผู้เรียน ต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย ยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

ซึ่งในผลการวิจัยยังสนับสนุนแนวคิดของ Knowles (1980) เรื่อง “ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่” (Andragogy) ซึ่งระบุว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อเนื้อหามีความเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตน และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสะท้อนจากผลคะแนนเฉลี่ยสูงในด้าน ความเกี่ยวข้องของเนื้อหากับอาชีพ และ รูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ไม่ยึดติดแต่ในตำราหรือการท่องจำที่มากเกินไป

ผลการวิจัยแสดงถึง การยกระดับประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้สาธารณะเขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ที่ความสามารถของวิทยากรหรือนำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ เป็นประเด็นสำคัญที่สุด เนื่องจากการสื่อสารที่สามารถทำให้เข้าใจได้ง่าย ปฏิบัติได้จริง เป็นตัวอย่างให้ทำตามได้ ย่อมสามารถทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปเป็นต้นแบบด้านอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นควรให้ปราชญ์ชุมชนหรือผู้เป็นต้นแบบในด้านที่มีความถนัด เข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมสร้างการเรียนรู้

3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้สาธารณะที่มีประสิทธิภาพ สำหรับ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปางให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่บริการทั้ง 8 จังหวัด

จากผลการวิจัยระยะที่ 3 ซึ่งเป็นการทดลองใช้แนวทางที่ได้และจากการสังเคราะห์ ข้อมูลร่วมกัน พบว่า แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้สาธารณะที่มีประสิทธิภาพควรเน้น “การเรียนรู้บนฐานพื้นที่จริง” โดยเฉพาะในบริบทของเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ การเรียนรู้เรื่องการทำนาอินทรีย์ การคัดเมล็ดพันธุ์ การใช้วัสดุปลูกจากธรรมชาติ และการใช้เชื้อไมคอร์ไรซา ซึ่งผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ให้ความสนใจและสามารถเชื่อมโยงกับอาชีพของตนได้โดยตรง สอดคล้องกับ อัญญาณีย์ เกตุพันธุ์ และคณะ (2567) ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลคือ การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนในท้องถิ่น

นอกจากนี้ การใช้ สื่อเทคโนโลยีง่าย ๆ เช่น คลิปวิดีโอสั้น ๆ บน YouTube และการสื่อสารผ่าน LINE กลุ่ม ก็ได้รับการตอบรับดี และช่วยให้เกิดการเรียนนอกเวลาและ สื่อสารต่อเนื่องแม้หลังสิ้นสุดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ ธนภรณ์ โพธิ์พฤษา (2565) ที่เสนอว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในชุมชน ควรผสมผสานระหว่างการลงมือปฏิบัติจริง และการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีอย่างไม่ซับซ้อน เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล ได้ง่ายและสะดวก การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องในชุมชน (Wenger, 1998)

กล่าวโดยสรุป แนวทางที่เหมาะสมสำหรับศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง ควรประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ เนื้อหาที่ตอบโจทย์อาชีพจริงของผู้เรียน, การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ, และ การประยุกต์เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อให้ การเรียนรู้ไม่ยึดติดกับห้องเรียนหรือแค่ในเอกสารตำรา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1) ควรออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับอาชีพ เน้นการลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนความรู้
- 2) ในการทำกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้สาธารณะ ควรส่งเสริมให้มีการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3) ใช้สื่อจากเทคโนโลยีง่าย ๆ เช่น คลิปวิดีโอ LINE กลุ่ม เพื่อยืดออกการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรติดตามผลระยะยาว เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และผลลัพธ์ของการเรียนรู้
- 2) มีการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเดิมกับแนวทางใหม่ เพื่อประเมินประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

- Boeren, E. (2021). Understanding adult lifelong learning participation: A review of the evidence and an exploration of the implications for policy. *European Journal of Education*, 56(3), 422–437. <https://doi.org/10.1111/ejed.12452>
- Gagné, R. M. (1985). *The Conditions of Learning and Theory of Instruction* (4th ed.). Holt, Rinehart and Winston.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner* (3rd ed.). Deakin University Press.
- Knowles, M. S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy* (2nd ed.). Cambridge Adult Education.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Phuangsuwan, P., Rattanamethawong, P., & Kaewwiset, S. (2025). The impact of community participation in sustainable learning resource development: A case study in urban Bangkok. *Journal of Lifelong Learning and Local Development*, 4(1), 22–35.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49–60.
- UNESCO. (2016). *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the Implementation of Sustainable Development Goal 4*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Wadsworth, Y. (1998). *What is Participatory Action Research?*. Action Research International, Paper 2. Retrieved from <http://www.aral.com.au/ari/p-ywadsworth98.html>
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge University Press.
- กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์ (2565). การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

- ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. *วารสารวิจัยศรีล้านช้าง*, 2(6), 47–55.
- ธนภรณ์ โพธิ์พุกษา. (2565). การพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนด้วยเทคโนโลยีง่าย ๆ: กรณีศึกษาเกษตรกร ภาคเหนือตอนบน. *วารสารการพัฒนาย่างยั่งยืน*, 5(1), 45–56.
- ธนัตถ์ เล็กบรรจง, พลอย อินสว่าง, & จิราพร รุ่งช่วง. (2565). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนของชุมชนนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*, 15(3), 91–106.
- ณัฐธิดา อ่อนน้อม. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*, 5(2), 89–102.
- ธรรมวัฒน์ ธนาวงศ์, ชินวงศ์ พุฒินากุล, และบุญมาก ชนะกิจ (2564). ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ในระดับชุมชนภาคเหนือ. *วารสารการพัฒนาชุมชน*, 17(2), 63–78.
- นิธิพันธ์ วิประเวช. (2563). การจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*, 13(2), 55–68.
- พรพิมล อินทร์ักษ์, สมพร ละอองเม, และจิตรา วงษ์ปิ่น (2563). การจัดการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มอาชีพ: กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*, 27(3), 85–96.
- มนัญญา ปิ่นพิทักษ์. (2566). กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการสร้างมาตรการในการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในท้องถิ่น. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 11(1), 25–38.
- วิจารณ์ พานิช. (2565). *การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง*. สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2560). *คู่มือการเขียนรายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- สุนีย์ สันตุตตะชะ. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สุภาวดี นาคะปรีชา, อภริตี หาญกิจไพศาล, & ศราวุธ อรุณรัตน์. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของตำบลบางขนุน จังหวัดนนทบุรี. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 11(3), 51–64.
- อรุณเดช มาร์ตัน, ณัฐพงศ์ วงษ์คำ, & วรณภา พันธุ์ชูเพชร. (2565). การพัฒนาระบบทุนมนุษย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน. *วารสารวิชาการการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 10(2), 12–24

อัญญาณีย์ เกตุพันธุ์, อรกัญญา กันธะชัย, และ สุรินทร์ พิทักษ์สิกุล. (2567). การพัฒนา
สมรรถนะของทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของวิสาหกิจชุมชน
ในจังหวัดเชียงราย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 26(1), 45–58.